

УДК 378.925

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.74.196658>**ІРИНА ПРОЦЕНКО**

ORCID: 0000-0003-1792-7200

(Суми)

Place of work: Sumy state pedagogical university after named A.S.Makarenko

Country: Ukraine

E-mail: procenkoira83@ukr.net**ІНТЕЛЕКТ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ДОСЛІДНИЦЬКІЙ КУЛЬТУРІ: ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті розкрито сутність поняття «дослідницька культура», «педагогічний стан». Охарактеризовано основні функції: гностичні, інформаційний, комунікативна, гуманістичний, регулятивна; компоненти дослідницької культури: дослідницький світогляд, який є складовою наукового світогляду; дослідницьке мислення – це здатність людського мислення здійснювати дослідницьку діяльність, результатом якої є набуття знань; дослідницька етика, що є комплексом етичних норм та партнерських стосунків у дослідницькому середовищі.

Проаналізовано комплекс дослідницьких навичок як основи дослідницької культури. Особлива увага приділяється інтелектуальній складовій дослідницької культури. З'ясовано педагогічні умови формування інтелекту студентів у рамках дослідницької культури в процесі навчання: формування інтелектуального та творчого слідчого середовища; психолого-педагогічне забезпечення дослідницької діяльності; мотивація до слідчої діяльності; активізація багатоаспектної навчальної діяльності учнів. Визначено основні компоненти дослідницької культури.

Ключові слова: дослідницька культура; дослідницькі навички; інтелект; педагогічний стан; розвиток інтелекту учнів.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У наш час звернення сучасної вищої освіти до проблем культурного розвитку людини стає провідною тенденцією навчального процесу вищої школи. У своєму дослідженні ми виділили дослідницьку культуру із широкого спектру видів культури, оскільки вона займає особливе місце в процесі вивчення індивідом навколишнього світу.

Аналіз актуальних досліджень. У роботах сучасних авторів поняття «дослідницька культура» пояснюється по-різному. Відповідно до визначення Н.Г. Батечко, дослідницька культура – це складна психологічна формація, яка характеризується здатністю особистості вирішувати поставлені проблеми за допомогою методів наукового пізнання (Батечко, 2016). На думку О.Г. Романовський, дослідницька культура – це поєднання методів пізнання навколишнього світу, якими людина опановується на певному етапі наукового розвитку (Романовський, Гриньова, & Резван, 2018). В.С. Лазарев розуміє дослідницьку культуру як певну особистісну якість, що характеризується загальним характером розуміння єдиного світогляду, методами оволодіння науковим пізнанням, ціннісними орієнтаціями щодо набутих результатів, що водночас забезпечує творчий саморозвиток особистості (Терещенко, 2012).

Отже, основним **завданням** нашого дослідження є аналіз та визначення педагогічних умов розвитку інтелекту студентів у рамках дослідницької культури.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз різних розумінь дозволив узагальнити різні визначення цього терміна, згідно з якими дослідницьку культуру можна розглядати як:

- спосіб або результат творчої самореалізації людини в процесі її професійної діяльності;
- якість людини на основі певного рівня оволодіння методами та способами здійснення професійної діяльності;
- навички, що реалізуються при виконанні творчої діяльності та характеризують специфіку професійного мислення (Собченко, 2010).

Виходячи з різних психолого-педагогічних визначень дослідницької культури, ми можемо запропонувати таке визначення дослідницької культури особистості професійного фахівця, згідно з яким дослідницька культура – це якість особистості, яка може характеризуватися орієнтацією на цінність дослідницької діяльності, постійною необхідністю у дослідницькій діяльності, наявність комплексу методологічних, світоглядних та суб'єктивних дослідницьких знань та вмінь, високий рівень дослідницьких навичок.

Таким чином, дослідницька культура характеризується, насамперед, наявністю в учнів активної потреби в пошуку, поєднанні певних знань, умінь і навичок та дослідницьких навичок, сформованість яких дозволяє виконувати слідчу діяльність.

На думку О.Н. Крутікової, дослідницька культура базується на дослідницькій діяльності та дослідницькій поведінці, але на відміну від них це цілеспрямовані та інтегровані культурні засоби.

Розвиток дослідницької культури залежить від інтенсивності та різноманітності реалій буття, а також від факту присутності дослідницької діяльності людини у взаємодії з цією реалією у соціальних та культурних нормах.

У процесі впровадження науково-дослідної діяльності дуже важливим є розвиток дослідницьких позицій. Позиція дослідження є важливою особистісною основою, згідно з якою людина не просто реагує на зміни, що відбуваються у світі, але також може шукати та знаходити невідоме (Бьюзен Т., & Бьюзен Б., 2003).

На думку С.Л. Білих, існує дві форми дослідницької культури – соціальна та особистісна. Суть останнього полягає у тому, що це модифікація загальної людської дослідницької культури, яка, у свою чергу, є частиною всієї культури суспільства, будучи водночас складовою певної професійної культури. У зв'язку з цим соціальна форма дослідницької культури – це сукупність норм науково-дослідної діяльності всього суспільства, особистісна форма.

Дослідницька культура є нормою дослідницької діяльності окремого фахівця в рамках його професійної діяльності. Набуття соціальної дослідницької культури призводить до формування його особистої форми (Тамбовська, 2010).

Таким чином, дослідницька культура майбутнього викладача – це складова загальної культури, поєднання норм і методів пізнання, способів професійної реалізації дослідницької діяльності, цілої освіти, що формується та розвивається в процесі професійної педагогічної діяльності.

На думку дослідників, функції дослідницької культури майбутнього вчителя такі:

- гностичні, що забезпечують єдине розуміння методів пізнання та вивчення навколишнього світу;
- інформаційний, що перекладає соціальний досвід пізнання навколишнього світу;
- комунікативна, яка дозволяє контактувати з певними людьми з метою дослідження;
- гуманістичний, який спрямований на розвиток творчої особистості;
- регулятивна, яка виступає системою нормативних вимог до суб'єктів науково-дослідної діяльності

(Терещенко, 2012).

На думку Романовського О.Г., будучи однією із складових єдиної культури особистості, дослідницька культура має такі компоненти:

- перше, *дослідницький світогляд*, який є складовою наукового світогляду, єдина система поглядів на навколишній світ;

- друге, *дослідницьке мислення* – це здатність людського мислення здійснювати дослідницьку діяльність, результатом якої є набуття знань;

по-третє, *дослідницька етика*, що є комплексом етичних норм та партнерських стосунків у дослідницькому середовищі (Романовський, Гриньова, & Резван, 2018).

Основою структури дослідницької культури майбутнього вчителя є дослідницькі вміння та навички (далі - ДВН), які є цілеспрямованими діями, заснованими на комплексі знань, умінь та навичок, набутих раніше в процесі навчально-пізнавальної діяльності та відповідають цілям та завданням науково-дослідної діяльності.

У класифікації ДВН дослідники вказують на наступні компоненти їх структури:

- інтелектуальні (як для сприйняття набутої інформації, так і соціального досвіду та їх адекватної трансформації за допомогою мисленнєвих операцій);

- практичні (для використання теоретичних положень суб'єктивних дисциплін відповідно до завдань дослідницького процесу, включаючи можливості отримання нових даних з різних джерел, обробки та налаштування набутих даних за допомогою різних методів);

- самоорганізація та самоконтроль (для ефективної організації дослідницької діяльності, визначення її методів, засобів, порядку виконання та термінів, а також оцінка якості та результатів її здійснення).

Розглядаючи структурну модель дослідницької культури професійного фахівця, науковці виділяють наступні компоненти:

- інтелектуальний (когнітивний), що являє собою поєднання взаємопов'язаних знань: методологічні, що забезпечують загальний напрям дослідження в однаковості принципів, методів і засобів; світогляд, який орієнтує особистість на певне відношення до навколишнього світу взагалі та до об'єкта дослідження зокрема; рефлексивний, що допомагає визначити межі особистісних здібностей під час виконання дослідження;

- оперативний, який передбачають наявність певних дослідницьких навичок, таких як визначення проблеми, складання гіпотез, визначення понять, вміння класифікувати, дотримуватися, проводити експерименти, робити висновки, структурувати дослідницький матеріал;

- креативний, який говорить про наявність творчого потенціалу, здатність виробляти найбільшу кількість ідей, здатність переходити від одних явищ до інших, навіть різних, наявність оригінального мислення;

- мотиваційно-ціннісний, який включає такі значення дослідницької діяльності, як цінність справжнього результату та його отримання; значення активного характеру дослідження; значення комунікативних процесів, спрямованих на з'єднання позицій різних суб'єктів дослідження в загальному дослідницькому процесі; цінність продуктивності дослідження, що втілюється в певному результаті, який закінчений і має смислове значення.

- особистісний компонент, який представляє такі якості особистості дослідника, як чутливість до дослідницьких проблем; здатність постійного бажання виявити корінь проблеми дослідження; значний рівень, гнучкість та продуктивність мислення; здатність відтворювати оригінальні ідеї, встановлювати зв'язки між об'єктами дослідження; здатність передбачати; розвинене розуміння; спрямування на самоактуалізацію та розвиток власного потенціалу.

Аналізуючи інтелектуальну складову дослідницької культури майбутнього вчителя, на думку Тамбовської К. – автора фундаментального дослідження психології інтелекту (Тамбовська, 2010), немає загального підходу при визначенні поняття «інтелект», що визначається дослідниками як загальна здатність індивіда свідомо налаштувати своє мислення відповідно до виникаючих вимог, інтелектуальна адаптація до нових умов життя (К. Тамбовська, 2010); як поєднана і загальна здатність індивідів діяти адекватно, мислити логічно та взаємодіяти з життєвими реаліями (Д. Векслер); як здатність обробляти інформацію, під якою розуміють весь спектр людського сприйняття.

Таким чином, ми можемо ґрунтуватися на тому, що інтелект – це здатність людини виконувати пізнавальні процеси та вирішувати проблемні завдання, включаючи постановку раніше невідомих завдань.

Як ми вже зазначали, інтелектуальна складова дослідницької культури – це сукупність взаємопов'язаних знань, які, у свою чергу, можуть розглядатися як результат розумової та практичної діяльності людини, яка представлена системою емпіричних факти, теоретичні концепції, наукові закони та теорії.

Мета знань – організація пізнавального процесу та пояснення процесів і подій, що відбуваються в на-вколишньому світі.

Під час аналізу інтелектуальної складової дослідницької культури необхідно визначити як типи знань, здобутих майбутнім вчителем під час формування ДК, так і застосовані для цього методи пізнання. Обсяг знань, набутих людиною, має тенденцію до постійного збільшення, що залежить від активності людини. Людський інтелект може змінюватися з плином часу.

На нього впливають як внутрішні (наприклад, добра пам'ять, творча активність), так і зовнішні фактори. Останні, у свою чергу, можуть і прискорювати, і уповільнювати. Факторами, що прискорюють інтелектуальний розвиток, є: стимулювання, заохочення, амбіції, визнання суспільством, розсуд тощо; уповільнення – це покарання, звинувачення, переконання, відсутність чи відсутність амбіцій тощо.

Ступінь сформованості ДК безпосередньо залежить від інтелектуального рівня майбутнього вчителя. У зв'язку з цим фактом необхідно враховувати вищезазначені фактори при стимулюванні когнітивного процесу. За даними М.Ф. Шкляра можна виділити такі форми пізнання: емпіричне та творче. Ці форми пізнання не протистоять, а взаємно доповнюють одна одну, оскільки сфери їх використання часто зустрічаються (Шкляр, 2015).

Емпірична форма пізнання є первинною, вона спочатку присутня в будь-якій практичній діяльності людини. Історично ця форма пізнання постачала людині всю необхідну суму знань у різних сферах його діяльності аж до появи спеціальних способів пізнання. Специфічна природа емпіричної форми пізнання полягає у відсутності систематичності та мети, а також у несвідомому використанні емпіричних методів дослідження. У випадку емпіричного пізнання останнє часто відбувається інтуїтивно, частково за підтримки первинних знань суб'єкта дослідження. У зв'язку з цим слід включати наявність інтуїтивних знань про використання емпіричних методів дослідження та первинних знань у сфері дослідження компонента ДК. При формуванні дослідницьких умінь майбутніх учителів використання емпіричних методів є необхідною, але недостатньою умовою.

Включення майбутніх викладачів у дослідницьку діяльність потребує використання теоретичної форми пізнання, яка базується на теоретичному мисленні з використанням чуттєво сприйнятого реальності, але такої, яка виходить за її межі. В результаті використання теоретичного мислення з'являються нові концепції та моделі, гіпотези та теорії.

Теоретична форма пізнання викликає необхідність майбутніх учителів знати термінологію соціальних досліджень, таких як терміновий характер, об'єкт, предмет, мета, завдання, гіпотеза, методи дослідження тощо. Усе різноманіття методів дослідження в рамках ДК поділяється на:

- філософські, які встановлюють єдину послідовну стратегію;
- загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, абстрагування, аналогія, ідеалізація, моделювання тощо), які використовуються в будь-яких наукових дослідженнях і є проміжною стадією при переході від філософських до конкретних наукових методів;
- наукові методи (аналіз літератури, аналіз результатів життєвої діяльності, аналіз досвіду проблеми дослідження, спостереження, допиту, обговорення, експерименту тощо), які є сукупними методами, способами та принципами дослідження конкретної сфери науки, серед яких можна вказати дисциплінарні методи, що застосовуються лише в рамках якоїсь наукової сфери, та міждисциплінарні, які використовуються в комплексному дослідженні.

Майбутні викладачі повинні знати різні методи, які можуть бути використані для трансформації набутої інформації у процесі дослідження.

Слід зазначити, що обробка отриманих даних під час досліджень може здійснюватися як із застосуванням технічних засобів, так і без них.

Результатом обробки даних є кінцевий обсяг інформації, який не має значення без належних знань. У зв'язку з цим майбутні викладачі повинні мати знання методів систематизації результатів досліджень. Окрім теоретичних знань, слід застосовувати знання, які можуть бути використані у практичній сфері дослідницької культури, такі як: знання вимог до ілюстративного представлення результатів дослідження, які мають бути організовані відповідно до встановлених стандартів.

Таким чином, при формуванні дослідницької культури майбутні викладачі повинні мати наступні теоретичні знання: спеціальні терміни та поняття; методи отримання інформації, обробки даних, систематизації та аналізу результатів досліджень; вимоги до наочного подання результатів досліджень.

У зв'язку з тим, що метою нашого дослідження є аналіз та визначення педагогічних умов розвитку інтелекту студентів у рамках дослідницької культури, детально розберемо це визначення. Слід зазначити, що не існує загального підходу до визначення поняття «педагогічний стан», який дослідники розглядають як:

- обставина або ситуація, яка сприяє або перешкоджає розвитку навчального процесу;
- комплекс об'єктивних можливостей, факторів та заходів виховного процесу, які є результатом цілеспрямованого вибору, створення та використання змістових компонентів, засобів та організаційних форм навчально-виховного процесу, спрямованих на досягнення певних цілей;
- обставини, що передбачають певний напрям розвитку навчального процесу;
- поєднання форм, методів та педагогічних навичок, спрямованих на формування певних професійних та особистісних якостей майбутніх учителів тощо (Шкляр, 2015).

Ми повинні вивчити педагогічні умови для розвитку інтелекту студентів в рамках ДК як комплексу потенційних можливостей інтелектуального та творчого слідчого середовища вищого навчального закладу, спрямованого на розвиток ДУ та інтелектуального рівня майбутніх викладачів.

Давайте уявимо інтелектуальне та творче середовище закладу вищої освіти як систему, компонент, характеристику та структуру, що сприяють формуванню та розвитку інтелектуального потенціалу учасників навчального процесу, а отже, формуванню та розвитку ДК у майбутніх учителів.

Таке інтелектуальне та творче дослідницьке середовище характеризується такими специфічними особливостями:

- по-перше, воно повинно забезпечувати мотивацію дослідницької діяльності шляхом формування внутрішньоособистих мотивів самопізнання та розвитку особистості майбутнього викладача в процесі багатобічної навчальної діяльності. Це можна зробити за допомогою формування позитивного ставлення до навичок, умінь та знань, набутих у вищому навчальному закладі та застосовуваних при здійсненні педагогічної діяльності. Вищезазначений показник інтелектуального та творчого дослідницького середовища потрібен, з одного боку, для орієнтації майбутнього вчителя на самопізнання, а з іншого – для набуття всього змісту педагогічної праці (Шкляр, 2015);

- по-друге, інтелектуальне забезпечення освітнього середовища шляхом наповнення інтелектуального та творчого дослідницького середовища комплексом творчих проблемних завдань достатнім змістом інтелектуальної складової (Тамбовська, 2010);

- по-третє, організація умов для інтелектуальної діяльності. Цей показник інтелектуального та творчого дослідницького середовища повинен враховувати внутрішні умови пізнавальних процесів, закономірності інтелектуального та творчого розвитку суб'єктів навчально-виховного процесу, психологічні вікові особливості майбутніх учителів, індивідуальний потенціал кожного учня (Тамбовська, 2010);

- по-четверте, емоційне забезпечення навчальної діяльності шляхом створення позитивного психологічного мікроклімату (Собченко, 2010);

- по-п'яте, особистісне забезпечення навчальної діяльності шляхом аксіологічної допомоги розвитку інтелектуального потенціалу учнів та їх орієнтації на абсолютно новий рівень професіоналізму в майбутньому (Терещенко, 2012).

Аналіз досліджень у галузі визначення педагогічних умов, що сприяють розвитку інтелекту учнів, дозволив нам констатувати, що у них є не досліджена проблема розвитку інтелекту майбутніх учителів у рамках ДК.

У зв'язку з цим фактом мало уваги приділяється взаємній залежності інтелектуальної та творчої складової, з одного боку, емоційно-мотиваційної складової особистої освіти, з іншого.

На нашу думку, при організації навчального процесу необхідно не тільки враховувати психолого-педагогічні закони взаємозв'язку інтелектуального потенціалу компонентів учнів, але також створити умови, за яких розвиватиметься інтелект майбутніх учителів. Відповідно до мети дослідження, ми дослідили комплекс педагогічних умов, які сприяють розвитку інтелекту майбутніх учителів у процесі навчання.

Ми також провели перевірку ефективності сформованих педагогічних умов, які сприяють розвитку інтелекту майбутніх учителів у рамках ДК:

- Формування інтелектуального та творчого слідчого середовища;
- Психолого-педагогічне забезпечення дослідницької діяльності;
- Мотивація до слідчої діяльності;
- Активізація багатоаспектної навчальної діяльності учнів.

Створення інтелектуального та творчого дослідницького середовища означає усвідомлення ситуацій проблемного характеру та невизначеності у процесі навчання, а також процедури інтелектуального та творчого дослідницького середовища, позитивного психологічного мікроклімату дослідницької діяльності, впровадження дослідницької та творчої складової з інтелектуальним змістом.

Заключний етап експерименту включав дослідження інтелектуального розвитку майбутніх учителів у таких аспектах, як:

- 1) діагностика рівня розвитку «загального інтелекту» учнів (Короткий тест на відбір (КОТ));
- 2) діагностика структури інтелекту (тест Р. Амтауера).

Короткий тест на відбір (КОТ) відноситься до тестової категорії «загальний інтелект» та спрямований на діагностику інтегрального показника «загальних здібностей» і означає діагностику таких «критичних моментів» інтелекту, як здатність узагальнювати та аналізувати матеріал; гнучкість, пасивність мислення; емоційні компоненти мислення та відволікання; швидкість і точність сприйняття, розподілу та концентрації уваги; використання мовних засобів та загальної грамотності; просторове сприйняття.

Тест Р. Амтауера включає діагностику логічного, мовного, просторового типів інтелекту. В ході подальшої роботи ми реалізували загальну кількість педагогічних умов, що сприяють розвитку інтелекту учнів у рамках ДК.

У процесі формувального експерименту, ми зробили спробу створити інтелектуальне та креативне дослідницьке середовище шляхом його надання проблемності та невизначеності за допомогою впровадження проблемних завдань у зміст навчального матеріалу. Основними характеристиками останнього є суперечливість обставин, які слід було проаналізувати, щоб вибрати правильний шлях вирішення проблеми.

Процедура інтелектуального та творчого середовища забезпечувалася шляхом перерозподілу напряму науково-дослідної діяльності до самого процесу, але не до кінцевого результату.

Позитивний мікроклімат дослідницької діяльності забезпечувався створенням психологічно комфортного середовища, емоційно позитивного фону, а також людських та демократичних взаємозв'язків, які характеризуються взаємоповагою, взаємодопомогою та взаєморозумінням.

Формування вищезазначених умов призвело до появи ситуації успіху, реалізації аксіологічного ставлення до потенційних здібностей учнів, заохочення до пошуку, активної роботи, розвитку активності та самостійності у розробці ідей.

Під час експерименту інтелектуально-творчий компонент діяльності забезпечувався наповненням інтелектуального та творчого дослідницького середовища творчими завданнями інтелектуальним змістом.

Формування інтелектуально-творчої складової діяльності полягало у використанні творчих та репродуктивних завдань, використанні логічних та евристичних методів їх вирішення, інтелектуалізації завдань, наявності творчих елементів у навчальній діяльності учнів загалом. Завдяки цьому факту потрібно було раціонально поєднувати різні форми виховної діяльності: фронтальну, групову та індивідуальну.

Завдання різного ступеня складності одночасно включалися до системи індивідуальних творчих завдань. Під час статистичної обробки результатів діагностики інтелектуального розвитку студентів ми вказували на суттєві відмінності в рівні розвитку «загального інтелекту» та в структурних компонентах інтелекту в бік збільшення всіх діагностичних показників інтелекту.

Спостереження за активністю студентів дозволило нам вказати на факти посиленої активності учнів у процесі навчальної діяльності та зменшення часу на пошук рішення для виконання завдань.

Нами визначено, що формування ДК має базуватися на виконанні майбутніми вчителями науково-дослідної роботи. Процес розвитку інтелекту студентів в рамках ДК дає можливість визначити найефективніші методи вирішення сьогоденних суперечностей:

– між змінами в суспільстві та рівнем майбутнього готовність викладача до професійної діяльності;

– між постійним збільшенням кількості інформації та здібностями її сприйняття;

– між державним попитом на викладачів зі сформованим РК та недостатньою розробкою цієї проблеми в теорії та практиці.

На жаль, освітні технології, що сьогодні застосовуються в педагогічних вузах, не завжди достатньо спрямовані на стимулювання інтелектуальної та дослідницької діяльності майбутніх учителів.

У зв'язку з цим важливо приділити особливу увагу їх розвитку в рамках ДК шляхом мотивації дослідницької діяльності в процесі професійної підготовки. Майбутній викладач стає науковим співробітником, якщо постійно вивчає наукові досягнення у сфері своєї професійної відповідальності, інтегруючи їх у власну практичну діяльність; орієнтація на нововведення; аналіз його дослідницького досвіду та використання методів діагностики для суб'єктів навчально-виховного процесу; затвердження продуктивності авторського навчального методу за допомогою перевірених даних.

Однак у вищій школі майбутній викладач може опанувати навичками та вміннями дослідницької роботи.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати експериментального дослідження дозволяють говорити про практичність використання педагогічних умов розвитку інтелекту здобувачів освіти у рамках ДК у процесі навчання, а також про те, що ефективне виконання цих педагогічних умов може можливо, якщо використовувати їх під час практичних занять.

Це дослідження може стати основою для подальшого розвитку у сфері дидактичного забезпечення розвитку інтелекту студентів; використання інформаційно-комунікаційних технологій та Інтернету для розвитку інтелектуального рівня майбутніх учителів у рамках ДК; а також дослідження інтелектуального розвитку випускників педагогічних вузів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Батечко Н. Г. Теоретико-методологічні засади підготовки викладачів вищої школи в умовах магістратури : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 669 с.
- Бьюзен Т., Бьюзен Б. Интеллект-карты. Минск : Попурри, 2010. 368 с.
- Бьюзен Т., Бьюзен Б. Супермышление. Минск : Попурри, 2003. 240 с.
- Радченко І. Технології Concept mapping та Mind mapping у контексті інформаційно-дидактичного середовища. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2010. № 1. С. 90–98.
- Романовський О. Г., Гриньова В. М., Резван О. О. Ментальні карти як інноваційний спосіб організації інформації в навчальному процесі вищої школи. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2018. Вип. 2 (64). С. 185–196.
- Собченко О. М. Здібності у структурі емоційного інтелекту як фактор формування особистості. *Наука. Релігія. Суспільство*. 2010. № 4. С. 84–87.
- Тамбовська К. Інтелектуальна культура як складова професійної компетентності вчителя. *Педагогіка вищої та середньої школи*. Кривий Ріг, 2010. Вип. 30. С. 348–352.
- Терещенко Н. В. (2012) Інтелект-карти – сучасні інноваційні соціальні технології навчання в системі освіти. *Вчені записки* : зб. наук. пр. М-во освіти і науки України. Київ : КНЕУ, 2012. Вип. 14., ч. 1. С. 139–145.
- Шкляр В.М. (2015) Використання статистичних методів у педагогічних. *ScienceRise*. 2015. № 12(5). С. 39–43. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_12\(5\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/texc_2015_12(5)_10).

REFERENCES

- Batechko, N. H. (2016). *Teoretyko-metodolohichni zasady pidhotovky vykladachiv vyshchoi shkoly v umovakh mahistratury* [Theoretical and methodological principles of preparation of teachers of higher education in the conditions of a magistracy]. (Extended abstract of PhD dissertation). Kyiv [in Ukrainian].
- B'juzen, T. & B'juzen, B. (2010). *Intellekt-karty* [Intellect card]. Minsk: Popurri [in Russian].
- B'juzen, T., & B'juzen, B. (2003). *Supermyshlenie* [Superthinking]. Minsk: Popurri [in Russian].
- Radchenko, I. (2010). Tekhnolohii Concept mapping ta Mind mapping u konteksti informatsiino-dydaktychnoho sere-dovyshcha [Concept mapping and Mind mapping technologies in the context of the informative and didactic environment]. *Problems of Modern Teacher Training*, 1. 90-98 [in Ukrainian].

- Romanovskyi, O. H., Hrynova, V. M., & Rezvan, O. O. (2018). Mentalni karty yak innovatsiyni sposib orhanizatsii informatsii v navchalnomu protsesi vyshchoi shkoly [Mental charts as an innovative way of organizing information in a higher school educational process]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia [Information technology and learning tools]*, 2(64), 185-196 [in Ukrainian].
- Shkliar, V. M. (2015). Vykorystannia statystychnykh metodiv u pedahohichnykh [Use of statistical methods in pedagogical]. *ScienceRise*, 12(5), 39-43. Retrieved from [http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_12\(5\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/text_2015_12(5)_10) [in Ukrainian].
- Sobchenko, O. M. (2010). Zdibnosti u strukturi emotsiynoho intelektu yak faktor formuvannia osobystosti [Abilities in the structure of emotional intelligence as a factor of personality formation]. *Nauka. Relihiia. Suspilstvo [Science. Religion. Society]*, 4, 84-87 [in Ukrainian].
- Tambovska, K. (2010). Intelektualna kultura yak skladova profesiinoi kompetentnosti vchytelia [Intellectual Culture as a Constituent of Teacher's Professional Competence]. In Z. P. Bakum (Ed.) *Pedahohika vyshchoi ta serednoi shkoly [Higher and Secondary School Pedagogy]* (Vol. 30, pp. 348-352). Kryvyi Rih [in Ukrainian].
- Tereshchenko, N. V. (2012). Intelekt-karty – suchasni innovatsiini sotsialnitekhnologii navchannia v systemi osvity [Smart cards are modern, innovative social learning technologies in the education system]. *Scientific Works Collection Scientific Notes*, 14(1), 139-145 [in Ukrainian].

IRINA PROTSENKO

Place of work: Sumy state pedagogical university after named A.S.Makarenko

Country: Ukraine

E-mail: procenkoira83@ukr.net

INTELLIGENCE OF FUTURE PROFESSIONALS IN RESEARCH CULTURE: A THEORETICAL ASPECT

The article describes the essence of the concept «research culture», «pedagogical stat». The main functions are characterized: gnostic, informational, communicative, humanistic, regulatory; components of a research culture: a research worldview that is part of the scientific worldview; research thinking is the ability of human thinking to carry out research activities, the result which is the acquisition of knowledge; research ethics, which is a set of ethics and partnerships in a research environment.

The complex research skills as a basis of research culture is analyzed. Particular attention is paid to the intellectual component of the research culture. The pedagogical conditions of formation students' intellect within the framework of the research culture in the process of learning have been clarified: formation of intellectual and creative investigative environment; psychological and pedagogical support of research activities; motivation for investigative activity; activation of multidimensional learning activities students. The main components of the research culture are identified.

Key words: *research culture; research skills; intelligence; pedagogical state; development of students' intelligence.*

Одержано 07.09.2019

УДК 378.046–021.66:069.1

DOI: <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2019.74.196659>

НАТАЛІЯ ПУСЕПЛІНА

ORCID: 0000-0003-4318-4113

(Полтава)

Place of work: Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

Country: Ukraine

Email: pusnatalia@gmail.com

СТВОРЕННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ МУЗЕЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРОГРАМИ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ

У статті розкрита проблема створення та реалізації музейно-педагогічної програми у підготовці майбутніх викладачів вищої школи, використання освітнього потенціалу музеїв вишу.

З'ясовано доцільність використання колекцій із науково-дослідницькою та освітньо-виховною метою, розповсюдження знань, закладених у першоджерелах; спрямованість виховного процесу на розвиток ініціативи та самостійності особистості, виховання естетичного смаку, моральності, формування світогляду, творчої активності; усвідомлення здатності музеїв нести інформацію про навколишній світ та про наочно-порівняльні способи одержання цієї інформації передбачає необхідність розробки та реалізації музейно-педагогічної програми у системі підготовки магістрів до професійної діяльності.

Ключові слова: *музей; музейно-педагогічна програма; музейно-педагогічна діяльність; освітній потенціал музею.*

Постановка проблеми в загальному вигляді. Актуальність ефективності підготовки педагога в руслі завдань реформування освіти України, формування конкурентноздатного фахівця, зумовлює необхідність удосконалення педагогічного процесу вищої школи та системи його наукового та навчально-методичного забезпечення. У зв'язку з цим актуалізується значення музею як центру культурно-освітнього середовища, що утілює світоглядні та соціокультурні потреби особистості та суспільства.

Аналіз історико-педагогічних джерел дає можливість стверджувати, що освітньо-виховна діяльність музею завжди об'єднувала навколо себе відомих педагогів свого часу (Н. Корф, В. Острогорський, І. Паульсон та ін.) і полягала в організації виставкової та видавничої діяльності, пропагуванні вітчизняної і зарубіжної